

Analyse: verplichten voor alle boeren was onverstandig

Maak Kringloopwijzer niet tot beleidsinstrument

De Kringloopwijzer had niet verplicht moeten worden gesteld voor alle melkveehouders. En het (fraudegevoelige) instrument is prima bruikbaar als managementtool voor het eigen bedrijf, maar in zijn huidige vorm zeker niet geschikt als beleidsinstrument voor de fosfaatwetgeving.

Het invullen van de Kringloopwijzer was vanaf 2015 al verplicht voor melkveehouders met een fosfaatoverschot. Met ingang van 2016 werd de Kringloopwijzerregistratie verplicht voor alle melkveehouders. Dat is in juni 2015 afgesproken door de Nederlandse Zuivel Organisatie, gesteund door LTO, Nevedi en de accountantsvereniging VLB. Het voornaamste doel was (in combinatie

met het voerspoor) de fosfaatproductie in te perken en ontwikkelruimte voor de sector te behouden.

Protestboer

De Nederlandse melkveehouders dienden hem dit voorjaar allemaal braaf in – op één na. Henk Gommer uit Zevenhuizen weigert

met spreekwoordelijke Groningse koppigheid om aan die verplichting te voldoen. Hij boert extensief, heeft grond zat voor zijn eigen mest en is niet van plan om mee te werken aan een zinloze exercitie die niets oplevert. FrieslandCampina weigert daarop zijn melk op te halen en Gommer laat zijn melk de put in lopen. Met Gommers protestactie vliegt het deksel

De BEX is de basis voor de Kringloopwijzer en levert extensieve boeren geen voordeel op. De intensieve maisboeren zijn daarmee in het voordeel ten opzichte van de weiders.

van de beerput. Heel veel boeren, vooral in het Noorden, zijn het met hem eens. „De Kringloopwijzer is een bureaucratisch wangedrocht dat ons door de zuivel door de strot wordt geduwd”, klinkt het. Een poll op Melkvee.nl wijst uit dat meer dan de helft van de stemmende melkveehouders respect heeft voor de actie en de Kringloopwijzer ook zinloos vindt. Eind juli belegt FrieslandCampina in Zuidhorn zelfs een extra districtsvergadering. Honderden boeren betuigen daar hun steun aan de weigerboer. Bestuursvoorzitter Frans Keurentjes krijgt 561 handtekeningen tegen de verplichte Kringloopwijzer overhandigd. Waar komen die bezwaren vandaan? Veel extensieve boeren voelen met Gommer mee. Wie extensief boert en weidegang toepast, levert het invullen van de Kringloopwijzer doorgaans geen concreet (BEX-)voordeel op. Sterker nog: het invullen kan dan zelfs nadelig uitpakken, bijvoorbeeld door beweidingverliezen. Veel noordelijke boeren zien er daarom weinig heil in.

BEX-voordeel

Het BEX-voordeel is tot nu toe het enige ‘wettelijke’ voordeel dat via de Kringloopwijzer is te behalen. Toen in 2002 het fraudegevoelige Minas-systeem kwam te vervallen, werden er forfaitaire mestnormen geïntroduceerd. Voor boeren die dachten het beter te kunnen, kwam er de BEX: een rekenmethode om de bedrijfsspecifieke stikstofexcretie uit te rekenen op basis van de voeropname en de melkproductie. Efficiënte boeren kunnen zo aantonen dat ze minder mest produceren dan de forfaitaire norm en hoeven dan minder mest af te voeren. Daar valt behoorlijk geld mee te besparen. De BEX is nog steeds de basis voor de Kringloopwijzer en veel boeren kijken alleen naar dat aspect. De stemming onder de criticasters is nu: BEX levert mij als extensieve boer geen voordeel op, dus wat moet ik ermee? En dan wordt het invullen vanuit de zuivel nog verplicht gesteld ook – dat wekt wrevel. Vooral omdat er juist voor intensieve veehouders eenvoudiger BEX-voordeel valt te behalen. Want hoe minder eiwit je in een koe stopt, hoe gunstiger je uitkomt in de BEX. De intensieve maisboeren zijn daarmee in het voordeel ten opzichte van de weiders. Koeien jaarrond op stal, alles maaien en voer aankopen is BEX-technisch gezien het meest interessant. Maar dit staat haaks op de gewenste maatschappelijke richting. En dan ga je de Kringloopwijzer verplichten? Dat stuit veel boeren tegen de borst.

‘Beter in FokusPlanet’

De zuivelsector kan er allerlei duurzaamheidskengetallen uit halen om aan de afnemers en de buitenwacht te

laten zien hoe goed ze het doen op het gebied van de CO2-footprint, energie en mineralenkringloop. Voor boeren die er geen voordeel in zien, werkt dat als een rode lap op een stier. „De administratieve last ligt bij ons en de zuivel maakt er goede sier mee.” Een veelgehoord argument is ook dat de melkfabriek zich best mag bemoeien met de melkwaliteit, maar niks te zeggen heeft over de hoeveelheid mest die een bedrijf produceert. FrieslandCampina had de Kringloopwijzer beter onderdeel kunnen maken van FokusPlanet, vinden veel melkveehouders. Als je er punten mee kunt verdienen, ligt het in een andere sfeer en is er veel minder weerstand. FrieslandCampina laat echter weten dat het besluit tot de verplichting sectorbreed is genomen binnen ZuivelNL en dat de verplichting ook niet zal worden teruggedraaid.

Verplichten?

Maar hoe zinvol is het om alle boeren te verplichten om de Kringloopwijzer in te vullen? Op zich stimuleert het gebruik van de Kringloopwijzer om zo veel mogelijk voer

mag houden. Daar kun je grote vraagtekens bij zetten. De Kringloopwijzer blijft een set rekenregels, een model. Dat is altijd een versimpeling van de werkelijkheid. Het gemiddelde, doorsnee melkveebedrijf kan er goed mee uit de voeten, maar het model, dat al zeven jaar in ontwikkeling is, is (nog) niet goed genoeg om alle Nederlandse bedrijven met melkvee erin te passen. Vooral voor gemengde bedrijven met akkerbouw of andere takken schieten de rekenregels bijvoorbeeld te kort.

Ook zijn er bijvoorbeeld maar drie grondsoorten die je kunt aanklikken. En het rekenmodel kent met name op het gebied van de bodem grote aannames. Wie op veen boert, krijgt bijvoorbeeld automatisch 150 kilo extra stikstofleverend vermogen vanuit de bodem toegewezen. Terwijl dat in de praktijk ook zal variëren van 50 tot 200 kilo. Wat melkkoeien betreft, geldt er binnen het model alleen een uitzondering voor de stikstofnormen van Jerseys en Jersey-kruislingen. Daar heeft het Jersey-stamboek goed voor gelobbyd. Maar die uitzondering zou ook gemaakt kunnen worden voor FH-koeien, of andere sobere rassen. Mocht het zo ver komen dat de Kringloopwijzer de status krijgt van een beleidsinstrument, dan ontstaat er binnen de sector geheid een enorme discussie over de gehanteerde aannames, normen en rekenregels, omdat boeren vinden dat hun bedrijf niet in het model past.

‘Dit staat haaks op de gewenste maatschappelijke richting’

te halen van eigen land, waardoor je minder krachtvoer nodig hebt. De Kringloopwijzer stuurt op hogere mineralenefficiënties en daar is uiteraard niks op tegen. Maar: boeren die de relevantie van zo’n instrument voor hun bedrijf inzien, gebruiken hem uit zichzelf wel. Het is ook prima als het gebruik van de Kringloopwijzer vanuit de zuivel wordt gestimuleerd. Maar als je het verplicht stelt, wekt het weerstand. „Waarom moet dit, wie profiteert hiervan?” De kans bestaat ook dat boeren denken: ‘Ik vul maar wat in, dan heb ik aan de verplichting voldaan.’ Zelfs als je zomaar wat invult, schijnt het volgens insiders lang goed te kunnen gaan. Daar worden de betrouwbaarheid en de bruikbaarheid van de gegevens ook niet beter op.

Beleidsinstrument

De Kringloopwijzer is feitelijk niks meer en niks minder dan een instrument om op het eigen bedrijf de mineralenstroom aan stikstof, fosfor en koolstof te administreren en te verbeteren. Het is niet ontworpen als beleidsinstrument. Ondertussen bestaat wel de kans dat de Kringloopwijzer straks de basis wordt voor het aantal fosfaatrechten per bedrijf. Daarmee wordt er nog meer gewicht aan het model gehangen, dat daar oorspronkelijk niet voor was bedoeld. Als het doorgaat, bepalen de Kringloopwijzer-resultaten straks hoeveel koeien een boer

Fraudegevoelig

Maar het belangrijkste bezwaar is dat de Kringloopwijzer behoorlijk ruimte biedt voor creatief boekhouden. Bijvoorbeeld bij het berekenen van de eigen voederwinning en de registratie van mestproductie/afvoer. En hoe administreer je precies het aantal dagen of uren weidegang? Moeten straks alle koeien met een chip door een weidepoort? Er wordt wel een nationaal borgingssysteem opgetuigd, maar het lijkt ondoenlijk om het waterdicht te krijgen. Als de Kringloopwijzer wordt gebruikt voor het toekennen van fosfaatrechten, wordt het belang om hem ‘gunstig’ in te vullen steeds groter. Het is al relevant voor de BEX en voor het aantonen van grondgebondenheid. Als het ook nog gaat tellen voor de fosfaatrechten, loopt het voordeel voor een wat groter intensief bedrijf in de tienduizenden euro’s. Daar is geen enkel beleidsinstrument tegen bestand – of je moet achter elk bedrijf een AID’er zetten. Als het zo ver komt, valt te vrezen dat de sector wordt opgezaagd met een heel scala aan zware en dure controlesystemen op de Kringloopwijzer. Dat leidt binnen de kortste keren tot de grootste problemen. Mocht de Kringloopwijzer als beleidsinstrument gaan gelden, dan zal het – net als Minas – aan de fraudegevoeligheid ten onder gaan. ■